

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی^۱

A Study of the Status of Physical Education Curriculum in High Schools of Markazi Province

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۰۹/۰۸؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۱۰/۱۵

E. Khosravizadeh (Ph.D)

A. Saneh. (Ph.D)

A. Haghdadadi

اسفندیار خسروی زاده^۲

افسانه سنه^۳

عابده حقدادی^۴

Abstract: The purpose of this study was to investigate the status of physical education curriculum in high Schools of Markazi Province. The sample -based on Morgan sampling table- included 15 managers, 176 principals, 176 physical education teachers, and 382 students. The research instrument was questionnaire and Kruskal-Wallis, Wilcox, and Friedman tests were used for data analysis. Results demonstrated that the current curriculum, instruction, and evaluation enjoyed moderate status. There weren't any significant differences between fifteen educational districts in terms of current curriculums. However, there were significant differences between the current state of instruction, and evaluation in 15 districts. There were significant differences between current and optimum state of the three components. Hence, it seems that taking into considerations expectation for three components can be help to improve the state physical education.

Key Words: Physical Education, High Schools, curriculum, instruction, evaluation.

چکیده: هدف از انجام این تحقیق بررسی وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی بود. جامعه آماری پژوهش شامل دست اندرکاران تربیت بدنی در مدارس مناطق ۱۵ گانه آموزش و پرورش استان مرکزی بودند که از بین آنها تعداد ۱۵ نفر کارشناس مسئول، ۱۷۶ نفر مدیر مدرسه، ۱۷۶ نفر دبیر تربیت بدنی، و ۳۸۲ نفر دانش آموز به عنوان نمونه انتخاب شدند. از پرسشنامه برای جمع آوری داده‌ها و از آزمون‌های کروسکال والیس، ویل کاکسون و فریدمن برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های برنامه درسی، آموزش و ارزیابی درس تربیت بدنی از وضعیت متوسطی برخوردار هستند؛ بین وضعیت موجود برنامه درسی در بین مناطق آموزش و پرورش استان تفاوت معنی داری وجود ندارد، ولی بین وضعیت موجود آموزش و ارزیابی تفاوت معنی داری وجود دارد. همچنین، بین وضعیت موجود هر سه مؤلفه و مورد انتظار آنها تفاوت معنی داری وجود دارد. بنابراین، به منظور بهبود وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس، پیشنهاد می شود موضوعات مورد انتظار مطرح شده در مورد مؤلفه‌های برنامه درسی، آموزش و ارزیابی آن مدنظر قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: تربیت بدنی، مدارس متوسطه، برنامه درسی، آموزش، ارزیابی.

۱. این مقاله برگرفته از پژوهشی است که توسط شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان مرکزی تأمین اعتبار مالی شده است.

۲. استادیار دانشگاه اراک

۳. استادیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی

۴. سازمان آموزش و پرورش استان مرکزی

مقدمه

هدف غایی تعلیم و تربیت، شکوفا کردن استعدادهای بالقوه انسان است تا به کمال مطلوب خویش برسد. بدین منظور، باید ابعاد زیستی- جسمی، روانی- عقلانی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اخلاقی و معنوی انسان را مدنظر داشته باشد (رحالزاده، ۱۳۸۷). تعلیم و تربیت به دنبال روند تغییر در رفتار انسان است؛ که با تغییر در افراد، و با کمک به آنها، برای گسترش دیدگاه‌های نوین، احساس نوینی از ارزش‌ها و توانایی‌های نوین را در آنها می‌پروراند (رحیمی، ۱۳۸۰).

تربیت بدنی و ورزش، بخشی جدایی‌ناپذیر از تعلیم و تربیت است که به شیوه‌های مختلف در دستیابی به اهداف آن نقش دارد. تربیت بدنی فرآیندی است آموزشی- تربیتی که هدف آن بهبود بخشیدن به اجرا و رشد انسان از طریق فعالیت‌های جسمانی است؛ و با تأکیدی که بر پرورش جسمی، ذهنی، هیجانی و برانندگی اجتماعی دارد، در صورت اجرای صحیح می‌تواند نقش قابل توجه خود را در تعلیم و تربیت و در حوزه‌های سه‌گانه یادگیری یعنی شناختی، عاطفی و روانی- حرکتی ایفا نماید. به عبارت دیگر، تربیت بدنی می‌تواند باعث دستیابی به اهدافی همچون بهبود عملکرد تحصیلی، تقویت ذهنی، آمادگی برای یادگیری، بهبود و تسهیل یادگیری، اعتماد به نفس، تقویت روابط شخصی، رفتار مسئولانه، استقلال، حرکت ماهرانه، آمادگی جسمانی، زندگی فعال و پویا، و استفاده مؤثر از اوقات فراغت شود (وست و بوچر، ترجمه احمد آزاد، ۱۳۷۶). براین اساس، درس تربیت بدنی یکی از دروس اصلی در بسیاری از مدارس و آموزشگاه‌هاست که حلقه اتصال آن به نظام آموزشی از طریق برنامه‌درسی صورت می‌گیرد (جوادی‌پور و همکاران، ۱۳۸۵).

آیژنر معتقد است که برنامه‌درسی دارای ابعاد، اهداف، محتوا و سازماندهی حوزه‌های مربوط، فرصت‌های یادگیری و سازماندهی آنها، حالت‌های ارایه، حالت‌های پاسخ و در نهایت انواع رویه‌های ارزشیابی است (آیژنر، ۲۰۰۲، به نقل از سلطانی و همکاران، ۱۳۸۹). در همین رابطه، عنوان شده است که برنامه‌درسی، حوزه‌ای علمی است که حداقل عناصر اهداف، محتوا، روش‌های تدریس، و شیوه‌های ارزشیابی را شامل شود (ملکی، ۱۳۸۶).

طبق مدل NASPE^۱، دستیابی به اهداف درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه به مواردی همچون برنامه‌درسی (آموزشی)، آموزش، ارزیابی، در نظر گرفتن علایق و نیازهای مختلف دانش‌آموزان، وسایل و امکانات و تجهیزات، محیط یادگیری بستگی دارد (بونی، ۲۰۰۳). بر این اساس، با توجه به تنوع و فراوانی عوامل موثر بر اجرای درس تربیت‌بدنی در مدارس، در این مقاله به سه موضوع کلیدی مرتبط با آن یعنی برنامه‌درسی، آموزش و ارزیابی پرداخته شده است.

الف) برنامه‌درسی: برنامه‌درسی (آموزشی)^۲ وسیله‌ای برای انتقال فلسفه آموزش و پرورش به روش‌های آموزشی است و به مجموعه‌ای از یادگیری‌ها دلالت دارد که معلم برای دستیابی به هدف‌ها مورد توجه قرار می‌دهد (رحیمی، ۱۳۸۰) به عبارت دیگر، برنامه‌درسی مجموعه‌ای از موضوعاتی است که محتوای آنچه که باید آموزش داده شود (چه چیز) و شیوه‌هایی که باید بکار گرفته شود (چگونه و چه موقع) را تعیین می‌کند (بونی، ۲۰۰۳). برنامه‌درسی تربیت‌بدنی از اهداف آن در مدارس نشأت می‌گیرد. در این خصوص، برنامه‌هایی همچون تمرین و آموزش در یک رشته ورزشی به طور اختصاصی؛ تمرین‌های منظم آمادگی جسمانی جهت کاربرد در رشته ورزشی؛ آموزش اصول علمی تمرین‌های ورزشی؛ اطلاعات بهداشتی در زمینه اعتیاد و سایر انحرافات اجتماعی؛ اردوهای تفریحی و میدانی کوتاه‌مدت و تجربه سفر گروهی؛ تجزیه و تحلیل رویدادهای ورزشی ملی و جهانی؛ جهت‌دهی در باشگاه‌های ورزشی خارج از مدرسه برای مدارس متوسطه مطرح شده است (رمضانی‌نژاد، ۱۳۸۲).

ب) آموزش: آموزش^۳ عبارت است از فراهم کردن مواد آموزشی و بکار بستن آنها برای رسیدن به اهداف مورد نظر (بونی، ۲۰۰۳). تدریس، به عنوان بخشی از آموزش آمیزه‌ای است از علم و هنر. دانش تدریس از طریق مطالعه روان‌شناسی یادگیری، آگاهی از مدل‌ها و روش‌های آموزش، آشنایی با استراتژی‌ها و فنون تدریس، و سایر یافته‌های آموزشی و تربیتی بدست می‌آید؛ ولی هنر تدریس یک مهارت عاطفی، اجتماعی و اخلاقی است که ارتباط زیادی با ویژگی‌های فردی و شخصی معلم دارد (رمضانی‌نژاد، ۱۳۸۲). درس تربیت‌بدنی نیز مانند سایر درس‌ها، در انتخاب

1. National Association for sport and physical education
2. Curriculum
3. Instruction

وضعیت برنامه درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

روش تدریس مناسب تحت تاثیر عواملی مانند هماهنگی با اهداف، روش ارزشیابی، خصوصیات دانش‌آموزان و امکان مشارکت آنها در روند یاددهی-یادگیری، فضای آموزشی، جمعیت دانش‌آموزی و امکانات قرار دارد. با این وجود، نسبت آموزش‌های مهارتی و جسمانی در درس تربیت‌بدنی بیش از سایر دروس است و لذا در چنین کلاسی فضای آموزشی، امکانات و جمعیت در انتخاب روش تدریس نقش تعیین‌کننده‌ای دارند؛ اما، در بخشی از این درس که به آموزش نظری اختصاص دارد اثر عوامل فوق‌الذکر همانند سایر دروس است (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۸۳).

بخش مهم دیگر در مؤلفه آموزش، به ویژگی‌ها و مهارت‌های معلم تربیت‌بدنی بر می‌گردد. در این مورد، داشتن مدرک تحصیلی مرتبط؛ مهارت در برنامه‌ریزی آموزشی و بکارگیری روش‌های تدریس مؤثر؛ شناخت استعدادها و پرورش توانمندی‌ها؛ ترغیب یادگیری؛ ارزشیابی متناسب با روش تدریس؛ شناخت مشکلات یادگیری و شیوه‌های کاهش آن؛ برقراری ارتباطات مؤثر؛ مهارت در یادگیری تکنولوژی آموزشی؛ ترغیب تفکر دانش‌آموزان؛ توجه به تفاوت‌های فردی؛ خودسنجی؛ استفاده از لباس ورزشی؛ مطالعه مستمر؛ خلاق، مبتکر و نوآور؛ و ایجاد محیط مناسب برای مشارکت همه دانش‌آموزان در امر یادگیری مطرح شده است (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۸۳).

ج. ارزیابی: ارزیابی^۱ عبارت است از فرآیند تفسیر داده‌ها درباره هر یک از دانش‌آموزان و همچنین کل برنامه (بونی، ۲۰۰۳). در ارزیابی میزان تحقق اهداف پیش‌بینی شده مورد قضاوت قرار می‌گیرد. ارزیابی درس تربیت‌بدنی دارای اهدافی از قبیل طبقه‌بندی افراد در گروه‌های متجانس؛ تشخیص و تعیین نمره درسی، تدوین کارنامه‌های ورزشی و آموزشی، تهیه گزارش‌های مستند آموزشی و اداری؛ شناسایی نقاط قوت و ضعف؛ راهنمایی معلم در ارزیابی روش تدریس خود، برنامه آموزشی، وسایل کمک آموزشی و شرایط محیطی دیگر و میزان پیشرفت شاگردان؛ راهنمایی آموزشی شاگردان؛ ایجاد انگیزه برای معلم برای انجام کار بهتر، ایجاد رقابت تحصیلی بین افراد و برای والدین و مسئولین به منظور توجه بیشتر به وضعیت موجود و نیازها؛ و تعیین معافیت افراد از بعضی تجربیات را در بر می‌گیرد (شیخ و همکاران، ۱۳۸۷).

با این تفصیل، نظام‌های آموزشی و فعالیت‌های مرتبط، با توجه به پیشرفت جوامع و نیز تحولات مختلف، همواره دستخوش تغییر و تحول هستند؛ و این سرعت آنچنان بالاست که هر چند سال یکبار دگرگونی‌هایی در این نظام‌ها و برنامه‌های آنها بوجود می‌آید (مهدی‌پور و همکاران، ۱۳۸۸). از این‌رو، امروزه در نظام‌های آموزشی عواملی همچون رشد یادگیرنده، برنامه‌های درسی، ساختار سازمانی، بودجه، تسهیلات و پشتیبانی، کتب درسی، سیاست‌های آموزشی، رابطه مراکز آموزشی با جامعه، نیازهای آموزشی و رابطه هدفهای مراکز آموزشی با آنها، و ... در نظام‌های آموزشی ارزیابی می‌شود و وضعیت جاری و نتایج مورد نظر نظام آموزشی اندازه‌گیری و تفاوت آنها قضاوت شده و در هدف‌گذاری نظام آموزشی منظور می‌گردد (بازرگان، ۱۳۸۱).

براین‌اساس، نظر به اهمیت درس تربیت‌بدنی در مدارس، برنامه‌های درسی آن همواره بازنگری و اصلاح می‌شود (جوادی‌پور و همکاران، ۱۳۸۵)؛ و برنامه‌هایی که با رویکرد جامع و استراتژیک تدوین شده‌اند، توانسته‌اند نگاه چندبعدی داشته و با نگرش دقیق به منابع و مراحل برنامه‌درسی، همه ابعاد مورد نظر در برنامه‌درسی را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهند. رویکردهای آمادگی جسمانی، حرکات و شیوه زندگی فعال جسمانی نگاه جامع و کاملی در این زمینه به شمار می‌روند (جوادی‌پور و همکاران، ۱۳۸۶). در همین رابطه، ایچپر^۱ در تحقیق خود با تعیین رسالت فراهم کردن برنامه تربیت‌بدنی با کیفیت برای هر کودک و نوجوان، معیارهای شایستگی و اثربخشی حرکتی، دانش و کاربرد مفاهیم حرکتی، توسعه آمادگی جسمانی وابسته به تندرستی، سبک زندگی فعال، رفتار فردی- اجتماعی، درک و احترام به تفاوت‌های فردی، و درک شخصی از فعالیت جسمانی را به عنوان معیارهای حرفه‌ای جهانی را بدین منظور مشخص کرده است (ایچپر، ۲۰۰۱).

از طرف دیگر، با وجودی‌که وزارت آموزش و پرورش راهنمای برنامه‌درسی تربیت‌بدنی دوره متوسطه را تدوین نمود (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۸۳)؛ یعنی، متمرکز بودن برنامه‌ها (رمضانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۸) و همچنین شرایط ویژه این درس باعث شده است که اکثر پژوهش‌ها بر مشکلات مختلف آن متمرکز شوند و کمتر به برنامه و محتوای درس

1. International council for health, physical education, recreation, sport, and dance (ICHPER)

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

توجه کنند (بنار، ۱۳۸۱). از این رو، بررسی وضعیت برنامه درس تربیت بدنی می تواند به شناسایی مشکلات احتمالی آن کمک کند و از طریق برنامه ریزی برای رفع نیازها و انتظارات آن، آموزش و پرورش را در دستیابی بهتر به اهداف این درس یاری نماید. بدین منظور، پژوهش حاضر تلاش کرده است وضعیت موجود و مورد انتظار برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی را به لحاظ مؤلفه های برنامه درسی، آموزش و ارزیابی آن مورد بررسی قرار دهد.

پیشینه پژوهش

با بررسی مشکلات مربوط به برنامه درسی تدوین شده برای مدارس نیجریه، نتیجه گرفته شد که این برنامه به پازنگری برنامه درسی به لحاظ جهت و مدیریت، گستردگی و توسعه برنامه بویژه در ساعات غیر درسی، فعالیت پویاتر توسط سازمان مجری آن برای دستیابی به اهداف برنامه، تدوین یک سیاست کلی به منظور مشارکت سازمان های ذیربط به لحاظ اختصاص دادن اماکن و فضاهای ورزشی، انجام تحقیقات بیشتر در مورد تدوین برنامه و نحوه تدریس آن نیاز دارد (آلا و همکاران، ۲۰۰۸).

در همین رابطه، شارون در تحقیق خود اعلام کرد که برنامه ریزی و اجرای برنامه درسی این درس در سطح مدرسه، همکاری حوزه های کلیدی یادگیری برنامه درسی در برنامه های مربوطه، و رشد حرفه ای از جنبه های بسیار مهم اجرای درس تربیت بدنی بوده اند و در این مورد با والدین و جامعه نیز مشورت می شده است (شارون، ۲۰۰۰). در تحقیق چان نیز گزارش شده است که استانداردهای تربیت بدنی در حد متوسط اجرا می شوند (چان و همکاران، ۲۰۰۵).

در تحقیقی در کشور، نگرش دانش آموزان نسبت به برنامه و محتوای آموزشی ۵۲/۵ درصد در حد خوب و ۹/۶ درصد در سطح خیلی خوب گزارش شده است. همچنین، ۵۶/۹ درصد آنها عنوان کردند که به برنامه و محتوای آموزشی متناسب در حد زیاد و ۳۸/۴ درصد در حد خیلی زیاد نیاز دارند (شعبانی بهار و همکاران، ۱۳۸۶).

نتایج پژوهش های انجام شده در خصوص موارد مرتبط با این سه مؤلفه (پژوهش های غیر مستقیم) حاکی از وجود مشکلاتی مانند نگرش ضعیف به جایگاه درس تربیت بدنی در آموزش و پرورش (عوض زاده، ۱۳۸۳)، نبود بسیاری از رشته های ورزشی در مدارس (بهزادپور و موسی پور، ۱۳۸۰؛ قیومی و افتخاری، ۱۳۸۴)، نداشتن طرح درس (پژمانیان، ۱۳۸۰)، نبود کتاب

ویژه درس تربیت‌بدنی (سلطانی و هادی‌پور، ۱۳۸۰؛ عارفیان، ۱۳۸۰؛ کلامی فرد، ۱۳۸۰)؛ کمبود وقت برای آموزش مؤثر درس (عوض زاده، ۱۳۸۳)؛ گزارش نمره درس تربیت‌بدنی صرفاً براساس آزمون عملی (پژمانیان، ۱۳۸۰) و فقدان ارزشیابی مداوم از کار دبیران ورزش و مدیران (سلطانی و هادی‌پور، ۱۳۸۰) در مدارس کشور بوده است.

در تحقیق کارولینای جنوبی در خصوص برنامه‌درسی مؤثر تربیت‌بدنی در مدارس، مواردی همچون داشتن انتظارات روشن برای یادگیری دانش‌آموزان، وجود یک برنامه‌درسی مکتوب برای دستیابی به نتایج تعیین شده، ویژگی‌هایی (مهارت‌ها، آمادگی جسمانی، نگرش‌ها، ارزش‌های تربیت‌بدنی) که باید توسعه پیدا کنند، انتخاب بهترین محتوای حرکتی بر مبنای دستورالعمل‌های ملی و محلی منسجم، توجه ویژه به ابعاد شناختی و عاطفی یادگیری، برنامه‌های اختصاصی برای هر دوره و همچنین دانش‌آموزان خاص، داشتن راهبردهای روشن برای ارزشیابی دانش‌آموزان و ترغیب دانش‌آموزان به شرکت در فعالیت‌های جسمانی و ورزشی فراتر از یک درس اجباری مورد تأیید قرار گرفتند (کارولینای جنوبی، ۲۰۰۰).

یافته‌های تحقیق واکر^۱ در خصوص وضعیت برنامه‌درسی تربیت‌بدنی، نشان داد که در برنامه‌ریزی درسی مدرسه، تربیت‌بدنی باید از جایگاه بالایی برخوردار باشد؛ توسط معلمین واجد صلاحیت تدریس شود؛ برنامه‌درسی آن با بهبود تندرستی در زندگی مطابقت داشته باشد؛ فعالیت‌های آن متوالی بوده و از متوسط به شدید اجرا شوند؛ تمام دانش‌آموزان حداقل ۲۲۵ دقیقه در هفته در آن شرکت کنند؛ تجهیزات و وسایل کافی برای آن فراهم شود و بخوبی نیز نگهداری شوند؛ به افراد ذریبط و ذینفع، اهمیت تربیت‌بدنی و فعالیت جسمانی آموزش داده شود؛ در برنامه‌ریزی آن، مشارکت مدرسه و جامعه وجود داشته باشد؛ از آزمون‌های آمادگی جسمانی برای پیگیری جریان رشد دانش‌آموزان و طراحی مناسب برنامه‌درسی آن استفاده شود (واکر، ۲۰۰۵).

در تحقیقی در خصوص مدارس متوسطه کشور نشان داده شد که نیاز به حفظ وضعیت بدنی هنجار، حرکات و تمرینات سبک و آسان، تمرینات قدرتی و استقامت عضلانی و انواع بازی‌ها؛ آموزش دوومیدانی، فوتبال، بسکتبال و والیبال در بین نیازهای مهارتی؛ افزایش شناخت

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

وضعیت بدنی، بهداشت و سلامت، اصول تمرین و آمادگی جسمانی و تغذیه؛ برخورداری از بدن متناسب، ظاهری شاداب، سرگرمی و لذت بردن، رفع خستگی و شرکت در مسابقات از بالاترین اولویت در بین دانش آموزان برخوردار بودند (رمضانی نژاد و همکاران، ۱۳۸۸).

در تحقیقی در خصوص برنامه درسی دوره ابتدایی ایران، الگویی طراحی شده است که در آن به چشم انداز، بیانیه مأموریت، و اصول حاکم بر برنامه درسی توجه شده است، بطوریکه عناصر برنامه درسی بر اساس رویکرد فراگیر محوری و توجه به علایق و نیازهای دانش آموزان شکل گرفته است. این الگو، با تلفیق حوزه های مرتبط با برنامه درسی، عناصر راهبردی و اساسی برنامه درس تربیت بدنی، هماهنگی این درس را در نظام آموزشی افزایش داده است (جوادی پور و همکاران، ۱۳۸۵). علاوه بر این، رویکردهای شیوه زندگی فعال، حرکات بدنی، و رفتار فردی - اجتماعی به عنوان رویکردهای اصلی دوره ابتدایی شناخته شدند و الگوهای آموزش حرکات بدنی، تعلیم و تربیت از طریق بازی، آموزش بر مبنای مراحل رشد، تربیت بدنی توسعه ای، انسان گرایی، آمادگی جسمانی، مطالعات حرکت شناسی، خودشناسی و آموزش مبتنی بر مفاهیم، الگوهایی هستند که در این زمینه معرفی شده اند (جوادی پور و همکاران، ۱۳۸۶).

در مجموع، عوامل گوناگونی بر نحوه اجرای برنامه درس تربیت بدنی تاثیر می گذارند که پژوهش های مختلف انجام شده هر کدام، به بخش هایی از آنها پرداخته اند و نتایج متفاوتی نیز حاصل شده است. این نتایج، می تواند تحت تاثیر تغییر و تحولات فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و ... هر جامعه باشد. بنابراین، برنامه های تدوین شده نیز بطور مستمر مورد ارزیابی و بازنگری قرار می گیرند تا نارسایی ها و مشکلات مربوط شناسایی و در جهت رفع آنها تلاش شود. بر این اساس، عواملی کلیدی مانند برنامه درسی، آموزش، ارزیابی وجود دارند که باید با رویکردهای جامع مد نظر قرار گیرند تا آموزش و پرورش بتواند به اهداف این درس دست یابد.

سوال های تحقیق

- وضعیت موجود برنامه درسی (آموزشی) درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی چگونه است؟

– وضعیت مورد انتظار برنامه آموزشی درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی چیست؟

– وضعیت موجود آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی چگونه است؟

– وضعیت مورد انتظار آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی چیست؟

– وضعیت موجود ارزیابی درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی چگونه است؟

– وضعیت مورد انتظار ارزیابی درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی چیست؟

روش تحقیق

این تحقیق به صورت پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق شامل کارشناس مسئولان تربیت‌بدنی (۱۵ نفر)، مدیران مدارس (۳۲۴ نفر)، دبیران تربیت‌بدنی (۱۷۸ نفر) و دانش‌آموزان مدارس متوسطه (۷۲۶۶۶ نفر) مناطق ۱۵ گانه آموزش و پرورش استان مرکزی بودند (گروه طرح و برنامه، ۱۳۸۴). طبق جدول برآورد حجم نمونه مورگان (جیمز، ۱۹۹۷) تعداد ۱۵ نفر کارشناس مسئول، ۱۷۶ نفر مدیر مدرسه، ۱۷۶ نفر دبیر تربیت‌بدنی، و ۳۸۲ نفر دانش‌آموز بصورت تصادفی و طبقه‌ای متناسب، به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌ای استفاده شد که بر مبنای مدل NASPE تدوین شده بود. پس از تایید روایی محتوایی توسط اعضای هیات‌علمی و دست‌اندرکاران تربیت‌بدنی مدارس؛ تعداد ۶۰ پرسشنامه (۳۰ پرسشنامه برای وضعیت موجود و ۳۰ پرسشنامه برای وضعیت مورد انتظار) برای ۱۰ مدرسه که در تحقیق اصلی نیز شرکت نداشتند به منظور محاسبه پایایی ارسال گردید. با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ^۱، پایایی پرسشنامه برای وضعیت موجود برابر $\alpha = 0/9741$ و برای وضعیت مورد انتظار برابر $\alpha = 0/9536$ بدست آمد. برای کمی کردن وضعیت پاسخ‌ها، از مقیاس ۵ ارزشی لیکرت^۲ استفاده شد. برای ارایه اطلاعات توصیفی از شاخص‌های فراوانی، میانگین، انحراف معیار، رسم نمودار و جداول استفاده گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های کروسکال والیس^۳ برای مقایسه وضعیت موجود برنامه‌درسی در بین مناطق آموزش و

1. Chrunbach
2. Likert
3. Kruskal - wallis

وضعیت برنامه درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

پرورش استان؛ آزمون ویل کاکسون^۱ برای مقایسه بین وضعیت موجود و وضعیت مورد انتظار برنامه‌درسی در مناطق آموزش و پرورش استان؛ و آزمون فریدمن^۲ برای تعیین اولویت موضوعات مورد انتظار در هر مؤلفه استفاده شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

وضعیت موجود برنامه‌درسی: وضعیت موجود برنامه‌درسی تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی دارای میانگین ۴۶/۶ (از ۷۰) و انحراف معیار ۸/۳۴ می‌باشد (جدول ۱) که حاکی از امتیاز متوسط آن در مناطق ۱۵ گانه آموزش و پرورش است. درعین حال، وضعیت موجود برنامه درسی درس تربیت‌بدنی مدارس متوسطه، در مناطق مختلف آموزش و پرورش استان مرکزی متفاوت بوده است [$\chi^2 (14) = 20/563, p = 0/113$].

مؤلفه	شاخص آماری	تعداد مدارس	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
برنامه آموزشی		۱۶۹	۲۶/۶۶	۶۹	۴۶/۶	۸/۳۴

جدول ۱: وضعیت کلی موجود «برنامه آموزشی» درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان

وضعیت مورد انتظار برنامه‌درسی: وضعیت مورد انتظار برنامه‌درسی تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی دارای میانگین ۶۰/۸۸ (از ۷۰) و انحراف معیار ۳/۷۲ می‌باشد (جدول ۲).

مؤلفه	شاخص آماری	تعداد مدارس	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
برنامه آموزشی		۱۸۳	۴۹	۷۰	۶۰/۸۸	۳/۷۲

جدول ۲: وضعیت مورد انتظار برنامه آموزشی درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان

1. Wilcoxon
2. Friedman
۱۷۱

علاوه بر این، نتایج آزمون ویل کاکسون نشان داد که بین وضعیت موجود برنامه درسی و وضعیت مورد انتظار آن در مدارس متوسطه استان، تفاوت آماری معنی داری وجود دارد ($P < ۰/۰۱$ ، $Z = -۱۱/۰۹۶$)؛ وضعیت مورد انتظار برنامه درسی درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان در جدول ۳ بر حسب اولویت از طریق آزمون فریدمن نشان داده شده است ($P = ۰/۰۰۰$ ، $df = ۱۳$ ؛ $X^2 = ۵۱۶/۷۳۵$).

رتبه میانگین	انتظارات	ردیف
۸/۷۱	برخورداری فرصت شرکت در فعالیت های مورد علاقه توسط هر یک از دانش آموزان	۱
۸/۲۸	توجه خاص به درس تربیت بدنی در تنظیم برنامه های درسی مدرسه	۲
۸/۲۱	ارایه فعالیت های متنوع آمادگی جسمانی به دانش آموزان بر اساس خصوصیات فردی آنها	۳
۸/۱۱	ارایه و اجرای درس تربیت بدنی بر اساس اصل تنوع	۴
۸/۰۶	ارایه فعالیت های آمادگی جسمانی وابسته به تندرستی به تمام دانش آموزان	۵
۸	اجتناب از فعالیت های برخورداری حادثه آفرین	۶
۷/۶۸	برخورداری فرصت شرکت در فعالیت های مهیج و تلاش - برانگیز توسط هر دانش آموز	۷
۷/۶۳	وجود یک برنامه درسی مکتوب، مدون و مستمر برای درس تربیت بدنی	۸
۷/۵	وجود یک دیدگاه مشترک درباره برنامه تربیت بدنی در بین مسئولین مدرسه	۹
۷/۲۶	تأمین نیازهای انفرادی از طریق آموزش و مشارکت متعادل دانش آموزان در برنامه - ریزی درس تربیت بدنی	۱۰
۶/۹۷	انتخاب فعالیت های آموزشی برای کمک به هر یک از دانش آموزان جهت دستیابی به اهداف تعیین شده	۱۱
۶/۸۶	مشارکت مدیر، سایر معلمان، و دست اندرکاران جامعه در تدوین برنامه های تربیت - بدنی مدرسه	۱۲
۶/۲۳	برخورداری از فرصت هایی برای بهبود مهارت های حل مسئله	۱۳
۵/۴۹	وجود ارتباط افقی و عمودی بین فعالیت های آموزشی درس تربیت بدنی در هر واحد درسی یا در هر سال	۱۴

جدول ۳: وضعیت مورد انتظار برنامه آموزشی درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان

وضعیت برنامه درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

وضعیت موجود آموزش: وضعیت موجود آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی دارای میانگین ۵۳/۴۴ (از ۷۵) و انحراف معیار ۸/۶۵ می‌باشد (جدول شماره ۴) که حاکی از امتیاز متوسط آن است. در این خصوص، نتایج آزمون کروسکال والیس نشان داد که وضعیت موجود آموزش درس تربیت‌بدنی مدارس متوسطه، در بین مناطق آموزش و پرورش استان از تفاوت آماری معنی‌داری برخوردار است ($p = ۰/۰۲۳$ ، $\chi^2 = ۲۶/۳۵۷$ ، $df = ۱۴$).

مؤلفه	شاخص آماری	تعداد مدارس	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
برنامه‌درسی (آموزشی)	۱۶۹	۱۹/۵	۷۰	۵۳/۴۴	۸/۶۵	

جدول ۴: وضعیت موجود آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان

وضعیت مورد انتظار آموزش: وضعیت مورد انتظار آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی دارای میانگین ۶۴/۹۵ (از ۷۵) و انحراف معیار ۳/۵۵ می‌باشد (جدول ۵).

مؤلفه	شاخص آماری	تعداد مدارس	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
آموزش	۱۸۳	۴۸	۷۱	۶۴/۹۵	۳/۵۵	

جدول ۵: وضعیت مورد انتظار آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان

نتایج آزمون ویل کاکسون نشان داد که بین وضعیت موجود آموزش درس و وضعیت مورد انتظار آموزش آن در مدارس متوسطه استان تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد ($P < ۰/۰۱$)، $Z = -۱۱/۰۴۶$). به عبارت دیگر، بین وضع موجود و مورد انتظار آن تفاوت وجود دارد. وضعیت مورد انتظار آموزش این درس در مدارس متوسطه استان بر حسب اولویت بر اساس آزمون فریدمن در جدول شماره ۶ نشان داده شده است ($P = ۰/۰۰۰$ ؛ $df = ۱۴$ ؛ $\chi^2 = ۱۲۶۷/۸۵۴$).

رتبه میانگین	انتظارات	دیف
۹/۸۱	هدایت یک برنامه آموزشی در ساعت ورزش توسط معلم برای تمام دانش‌آموزان	۱
۹/۶۸	ایفای نقش مثبت و مداوم توسط معلم ورزش به عنوان الگوی سلامتی و تندرستی	۲
۹/۴۳	توجه معلم ورزش به تمام دانش‌آموزان	۳
۸/۶۶	بکارگیری شیوه‌های آموزشی موثر به نحوی که از حداکثر وقت برای انجام فعالیت‌ها استفاده شود	۴
۸/۶	توجه معلم به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان برای دستیابی به رشد شخصی مطلوب	۵
۸/۵۱	آگاهی کامل معلم ورزش از ارتباط بین برنامه‌درسی، آموزش، سنجش و ارزیابی	۶
۸/۴۸	توجه به عواملی مانند بلوغ جسمانی قدرت، قامت و مهارت هنگام گروه‌بندی دانش‌آموزان	۷
۸/۳۸	تدوین و اجرای مطالب و درس‌هایی توسط معلم برای پرورش روحیه ورزشی	۸
۸/۲۶	وجود زمان و فرصت کافی برای ایجاد یادگیری موثر در کلاس ورزش	۹
۷/۹۷	هدایت یک برنامه آموزشی در ساعت ورزش توسط معلم برای تمام دانش‌آموزان	۱۰
۷/۷۱	تدوین برنامه‌درسی تربیت‌بدنی برای ایجاد مشارکت مطلوب و کسب موفقیت تمام دانش‌آموزان	۱۱
۷/۰۲	تلاش معلم برای ایجاد تعادل بین «تدریس» و «مربیگری»	۱۲
۶/۶۴	تدریس منظم و مستمر واژه‌ها و اصلاحات فنی تربیت‌بدنی در کلاس ورزش	۱۳
۵/۹۱	تمایز و تفکیک «برنامه‌درسی تربیت‌بدنی» و «ورزش» توسط معلم	۱۴
۵/۱۱	برابر بودن تعداد دانش‌آموزان در کلاس ورزش با تعداد دانش‌آموزان در سایر کلاس‌ها	۱۵

جدول ۶: وضعیت مورد انتظار آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان

وضعیت موجود ارزیابی: وضعیت موجود ارزیابی درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی دارای میانگین ۳۷/۰۳ (از ۵۵) و انحراف معیار ۶/۳۱ می‌باشد (جدول شماره ۷) که حاکی

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

از امتیاز متوسط آن است. در این رابطه، نتایج آزمون کروسکال وایس نشان داد که وضعیت موجود ارزیابی درس تربیت بدنی مدارس متوسطه، در بین مناطق آموزش و پرورش استان تفاوت آماری معنی داری وجود دارد [$\chi^2(14) = 29/175, p = 0/011$].

مؤلفه	شاخص آماری	تعداد مدارس	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
آموزش		۱۶۹	۱۸	۵۰	۳۷/۰۳	۶/۳۱

جدول ۷: وضعیت موجود ارزیابی درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان

وضعیت مورد انتظار ارزیابی: وضعیت مورد انتظار ارزیابی درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی دارای میانگین ۴۷/۴ (از ۵۵) و انحراف معیار (۳/۴۵) می باشد (جدول ۸).

مؤلفه	شاخص آماری	تعداد مدارس	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
ارزیابی		۱۸۳	۳۸	۵۵	۴۷/۴	۳/۴۵

جدول ۸: وضعیت مورد انتظار ارزیابی درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان

نتایج آزمون ویل کاکسون نشان داد که بین وضعیت موجود ارزیابی درس تربیت بدنی و وضعیت مورد انتظار آن در مدارس متوسطه مناطق آموزش و پرورش استان، تفاوت آماری معنی داری وجود دارد ($Z = -11/067, P < 0/01$). به عبارت دیگر، بین وضع موجود و وضع مورد انتظار آن اختلاف وجود دارد. وضعیت مورد انتظار برای ارزیابی درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان در جدول شماره ۹ نشان داده شده است ($\chi^2 = 211/145; df = 10; P = 0/000$).

رتبه میانگین	انتظارات	ردیف
۶/۶۷	آگاهی شفاف دانش‌آموزان از چگونگی ارزیابی	۱
۶/۶۱	استفاده از ابزارهای معتبر و قابل قبول سنجش و ارزیابی و رعایت انعطاف و اثربخشی برنامه آموزشی	۲
۶/۴۳	تناسب سنجش عملکرد با بهبود سلامتی و تندرستی دانش‌آموزان در زندگی و سایر اهداف تربیت‌بدنی	۳
۶/۰۸	هماهنگی بین برنامه‌درسی، آموزش، سنجش و ارزیابی دانش‌آموزان	۴
۶/۰۸	ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان از طریق اندازه‌گیری‌های مختلف در حیطه شناختی، عاطفی، و روانی - حرکتی	۵
۶/۰۴	استفاده از ارزیابی این درس برای بهبود و حمایت از برنامه تربیت‌بدنی در مدرسه و جامعه	۶
۵/۹۶	تعیین میزان دستیابی به اهداف درس تربیت‌بدنی توسط دانش‌آموزان از طریق ارزیابی نهایی	۷
۵/۸۹	فراهم کردن اطلاعاتی درباره بهبود و پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان از طریق فرآیند ارزیابی	۸
۵/۶۹	ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان بر اساس ملاک یا معیار و تمرکز آن روی تغییرات عملکرد آنها	۹
۵/۴۵	استفاده از ارزیابی برنامه تربیت‌بدنی به عنوان یک شاخص مؤثر برای راهبردها و تدابیر آموزشی	۱۰
۵/۱	استفاده از ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان به عنوان راهنمای برنامه آموزشی	۱۱

جدول ۹: وضعیت مورد انتظار ارزیابی درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه استان

نتیجه‌گیری و بحث

تعلیم و تربیت به معنی پرورش فرد به عنوان یک موجود هدف‌دار، مستقل و خودگردان است. تربیت بدنی، بخشی جدایی ناپذیر از تعلیم و تربیت است که به شیوه‌های مختلف در دستیابی به اهداف آن نقش دارد (وست و بوچر، ترجمه احمد آزاد، ۱۳۷۶). از طریق برنامه‌درسی است که درس تربیت‌بدنی به نظام آموزشی مرتبط می‌شود (جوادی‌پور و همکاران، ۱۳۸۵). تحقیقات گوناگونی در مورد درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه انجام شده است که بسیاری

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

از آنها به طرح مسایل و مشکلات اجرایی آن پرداخته‌اند و در تعداد اندکی از آنها به برنامه این درس اشاره شده است. در این تحقیق سه مؤلفه اساسی برنامه درس تربیت بدنی یعنی برنامه-درسی یا آموزشی، آموزش، و سنجش و ارزیابی آن در مدارس متوسطه استان مرکزی مورد بررسی قرار گرفت.

نتایج تحقیق نشان داد که برنامه‌درسی (آموزشی) درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه مناطق آموزش و پرورش استان از وضعیت متوسطی برخوردار می‌باشد؛ و بین وضعیت موجود آن در بین مناطق ۱۵ گانه تفاوت آماری معنی داری وجود ندارد. به عبارت دیگر، مناطق ۱۵ گانه آموزش و پرورش استان در مورد این مؤلفه از وضعیت یکسان و مشابهی برخوردار بوده است. این نتیجه، با یافته‌هایی همچون بی‌توجهی به اهمیت درس تربیت بدنی (سلطانی و هادی‌پور، ۱۳۸۰، عوض‌زاده، ۱۳۸۳؛ بهزادپور و موسی‌پور، ۱۳۸۰؛ قلعه‌نوعی، ۱۳۸۱)؛ نداشتن طرح درس و نبود کتاب ویژه (پژمانیان، ۱۳۸۰؛ سلطانی و هادی‌پور، ۱۳۸۰؛ عارفیان، ۱۳۸۰؛ کلامی‌فرد، ۱۳۸۰)؛ فقدان بسیاری از رشته‌های ورزشی در مدارس (بهزادپور و موسی‌پور، ۱۳۸۰؛ افتخاری و قیومی (۱۳۸۴) و اجرای استانداردهای تربیت بدنی در حد متوسط (چان و همکاران، ۲۰۰۵)، مطابقت دارد. در حالیکه، در مورد استفاده از طرح درس‌های مکتوب (کانکل، ۱۹۹۲) برنامه‌ریزی و اجرای مناسب برنامه‌درسی در سطح مدرسه، همکاری مناسب حوزه‌های کلیدی یادگیری برنامه‌درسی در برنامه‌های مربوطه، مشورت با والدین و جامعه (شارون، ۲۰۰۰)؛ و سازماندهی عالی محتوای درس (بروس، ۲۰۰۱) مطابقت ندارد. هرچند، این پژوهش‌ها در مناطق متفاوتی انجام شده‌اند، چنین استنباط می‌شود که در کشور ما چون برنامه‌ها به صورت متمرکز تدوین می‌شوند و مدارس ملزم به اجرای آنها هستند، لیکن این اجرا در حد متوسط بوده است و با وجود فقدان تفاوت معنی‌دار آماری بین وضعیت موجود آن، با انتظارات ذینفعان اصلی برنامه-ها فاصله داشته است.

برنامه‌درسی از اهداف تدوین شده برای تربیت بدنی در مدارس نشأت می‌گیرد. بر این اساس، برنامه‌هایی از قبیل تمرین و آموزش در یک رشته ورزشی اختصاصی، تمرینات منظم آمادگی جسمانی جهت کاربرد در رشته ورزشی، آموزش اصول علمی تمرینات ورزشی، اطلاعات بهداشتی در زمینه اعتیاد و سایر انحرافات اجتماعی، اردوهای تفریحی و میدانی کوتاه

مدت و تجربه سفر گروهی، تجزیه و تحلیل رویدادهای ورزشی ملی و جهانی، جهت‌دهی در باشگاه‌های ورزشی خارج از مدرسه برای مدارس متوسطه مطرح شده‌است (رمضانی‌نژاد، ۱۳۸۲). با توجه به وجود تفاوت معنی‌دار آماری بین وضعیت موجود و مورد انتظار این مؤلفه، به نظر می‌رسد توجه به اولویت‌های مطرح شده (جدول شماره ۲) مانند ایجاد فرصت شرکت در فعالیت‌های مورد علاقه برای دانش‌آموزان؛ توجه خاص به درس تربیت‌بدنی هنگام تنظیم برنامه‌های درسی مدرسه؛ ارایه فعالیت‌های متنوع آمادگی جسمانی بر اساس خصوصیات فردی دانش‌آموزان؛ ارایه و اجرای درس تربیت‌بدنی بر اساس اصل تنوع؛ ارایه فعالیت‌های آمادگی جسمانی وابسته به تندرستی به تمام دانش‌آموزان و ... می‌تواند به بهبود وضعیت برنامه‌درسی تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه کمک کند.

نتایج تحقیق نشان داد که آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه مناطق آموزش و پرورش استان از وضعیت متوسطی برخوردار می‌باشد؛ و بین وضعیت موجود آن تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر، آموزش درس تربیت‌بدنی در مدارس مناطق ۱۵ گانه آموزش و پرورش استان با هم متفاوت است.

این نتیجه، بر حسب موضوع، با یافته‌هایی مانند کمبود وقت کلاس ورزش (عوض‌زاده، ۱۳۸۳)؛ صرف وقت بیشتر معلمان جهت برگزاری و شرکت در مسابقات (پژمانیان، ۱۳۸۰)؛ فقدان آموزش و شرکت نکردن در بازی با دانش‌آموزان توسط معلمان (مجتهدی و دلاور، ۱۳۸۱)؛ و تطابق نداشتن تدریس درس تربیت‌بدنی با قوانین یا دستورالعمل‌ها (آزمون، ۱۳۸۲) مطابقت دارد. با این وجود، با مواردی مانند آموزش مهارت‌های لازم به دانش‌آموزان توسط معلمان ورزش (پژمانیان، ۱۳۸۰)؛ و استفاده بهینه از ساعت درس تربیت‌بدنی (لاکان، ۱۹۹۸)، مطابقت ندارد. به نظر می‌رسد، چنین نتایج متنوع و بعضاً متضادی حاکی از وجود شیوه‌های مختلف آموزش درس تربیت‌بدنی در مناطق مختلف ایران و جهان باشد. لذا، با وجود تفاوت آماری معنی‌دار بین وضعیت موجود آن، چنین استنباط می‌شود که هر منطقه با توجه به شرایط و وضعیت موجود، به آموزش این درس مبادرت کرده است. لیکن، این آموزش در حد متوسط بوده است و با انتظارات ذینفعان اصلی برنامه فاصله داشته است.

آموزش شامل تکنیک، روشها یا فرآیندهایی است که برای برنامه‌ریزی و اجرای درس در نظر گرفته می‌شود (رمضانی‌نژاد، ۱۳۸۲). در این راستا، با توجه به وجود تفاوت معنی‌دار آماری

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

بین وضعیت موجود و مورد انتظار این مؤلفه، به نظر می‌رسد توجه به اولویت‌های مطرح شده (جدول ۴) مانند هدایت یک برنامه آموزشی در ساعت ورزش توسط معلم برای تمام دانش‌آموزان؛ ایفای نقش مثبت و مداوم توسط معلم ورزش به عنوان الگوی سلامتی و تندرستی؛ توجه معلم ورزش به تمام دانش‌آموزان؛ بکارگیری شیوه‌های آموزشی مؤثر به نحوی که دانش‌آموزان از وقت خود برای انجام فعالیت‌ها حداکثر استفاده را ببرند؛ توجه معلم به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان برای دستیابی به رشد شخصی مطلوب؛ آگاهی کامل معلم از ارتباط بین برنامه‌درسی، آموزش، سنجش و ارزیابی؛ توجه به عواملی مانند بلوغ جسمانی قدرت، قامت و مهارت هنگام گروه‌بندی دانش‌آموزان و ... می‌تواند به بهبود وضعیت آموزش درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه کمک کند.

نتایج تحقیق نشان داد که ارزیابی درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه مناطق آموزش و پرورش استان از وضعیت متوسطی برخوردار می‌باشد؛ و بین وضعیت موجود آن تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر، ارزیابی این درس در مدارس مناطق ۱۵ گانه با هم متفاوت بوده است.

این یافته، بر حسب موضوع با یافته‌هایی همچون ارزیابی درس صرفاً بر اساس آزمون عملی (پژمانیان، ۱۳۸۰)، فقدان ارزشیابی مداوم از کار دبیران ورزش (سلطانی و هادی‌پور، ۱۳۸۰)، استفاده از نرم‌های ملی و نبودن ارتباط قوی بین آزمون‌ها و آموزش (کیتینگ، ۲۰۰۴) مطابقت دارد. با این وجود، با نگرش و دیدگاه مثبت دبیران و دانش‌آموزان نسبت به شیوه ارزیابی موجود (هسته تحقیقات کارشناسی تربیت بدنی مازندران، ۱۳۸۰) و منجر شدن نتایج از پیش تعیین شده یادگیری، به ارایه راهبردهای آموزشی و ارزیابی (بروس، ۲۰۰۱) مطابقت ندارد. به نظر می‌رسد، عوامل مختلفی باعث متفاوت شدن ارزیابی درس تربیت بدنی در مناطق پانزده‌گانه در این تحقیق شده باشد. با این وجود، استنباط بر این است که این ارزیابی عمدتاً به خود درس و آن هم بیشتر در حیطه روانی- حرکتی، اختصاص داشته است و سایر عوامل قابل ارزیابی مد نظر قرار نگرفته باشند؛ و چنین مواردی موجب متوسط بودن آن شده و با وجود فقدان تفاوت معنی‌دار آماری بین وضعیت موجود آن، با انتظارات ذینفعان اصلی برنامه‌ها فاصله داشته باشد.

ارزیابی، شامل روش‌ها یا فرآیندهایی است که برای برنامه‌ریزی و اجرای درس از مدیریت کلاس تا شیوه ارزشیابی در نظر گرفته می‌شود. ارزیابی دانش‌آموزان معمولاً در سه حیطه

شناختی، عاطفی، و روانی - حرکتی انجام می‌گیرد. در این خصوص، عواملی همچون ارزیابی رشد دانش سلامتی، حرکت و ورزش؛ ارزیابی رشد عاطفی و اجتماعی؛ ارزیابی تکامل حرکتی و مهارت؛ ارزیابی بازی؛ ارزیابی مهارت؛ ارزیابی سلامتی و رشد آمادگی جسمانی مطرح شده است (رمضانی‌نژاد، ۱۳۸۲).

در این راستا، با توجه به وجود تفاوت معنی‌دار آماری بین وضعیت موجود و مورد انتظار این مؤلفه، به نظر می‌رسد توجه به اولویت‌های مطرح شده (جدول ۶) مانند آگاهی شفاف دانش-آموزان از چگونگی ارزیابی؛ استفاده از ابزارهای معتبر و قابل قبول سنجش و ارزیابی و رعایت انعطاف و اثربخشی برنامه آموزشی؛ تناسب سنجش عملکرد با بهبود سلامتی و تندرستی دانش-آموزان در زندگی و سایر اهداف تربیت‌بدنی؛ هماهنگی بین برنامه‌درسی، آموزش، سنجش و ارزیابی دانش‌آموزان؛ ارزیابی عملکرد دانش‌آموزان از طریق اندازه‌گیری‌های مختلف در حیطه شناختی، عاطفی، و روانی - حرکتی و ... می‌تواند به بهبود وضعیت سنجش و ارزیابی درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه کمک کند.

بطور کلی، برنامه‌های درسی حاصل چشم اندازها و ایده آل‌های نظام آموزشی از یک سو و پیش‌بینی برآورد نیازها و حل مسایل از سویی دیگر است. بی‌شک به علت جایگاهی از این دست که برنامه‌های درسی دارند، نظام آموزشی می‌کوشد شرایط لازم را برای تحقق اهداف آن-ها فراهم آورد (گلاترون، ۲۰۰۵). در مجموع، نتایج تحقیق که حاصل نظرسنجی از افراد ذیربط در تربیت‌بدنی مدارس یعنی مسئولان، مدیران، دبیران تربیت‌بدنی و دانش‌آموزان بوده است، بیانگر وجود فاصله بین وضعیت موجود و وضعیت مورد انتظار هر سه مؤلفه اصلی برنامه درس تربیت‌بدنی یعنی برنامه‌درسی، آموزش، و سنجش و ارزیابی آن در مدارس متوسطه استان است. بنابراین، به نظر می‌رسد بکارگیری موضوعات مورد انتظار در هر یک از سه مؤلفه مورد بررسی در این تحقیق، می‌تواند به بهبود وضعیت برنامه درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه کمک نماید. شایان ذکر است که تمامی موارد مورد انتظار در تحقیق حسب مورد با یافته‌های تحقیقات کارولینای جنوبی (۲۰۰۰)، واکر (۲۰۰۵)، آلا و همکاران (۲۰۰۸)، رمضانی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۸)، شعبانی بهار و همکاران (۱۳۸۶) مطابقت دارند. علاوه بر این، با در نظر گرفتن تغییر و تحولات اجتماعی، بویژه کاهش تحرک جسمانی و افزایش بروز فقر حرکتی و همچنین با در نظر گرفتن مخاطبان اصلی برنامه، پیشنهاد می‌شود در برنامه درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه یک

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

ارزیابی جامع و بازنگری صورت گیرد و از طریق ایجاد اصلاحات و تغییرات لازم بویژه هماهنگی و انسجام بین برنامه‌درسی، آموزش و ارزیابی آن، و تدارک شرایط و امکانات مربوطه در جهت ارتقای وضعیت آن اقدام گردد.

منابع

- آزمون جواد، آجودان گرگانی ماندانا(۱۳۸۲). **درس تربیت بدنی در مدرسه‌های جهان**. چاپ اول، دفتر تحقیقات و توسعه تربیت بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش.
- افتخاری جبرئیل، قیومی محمد(۱۳۸۴). "بررسی راهکارهای استفاده بهینه از امکانات و تأسیسات و تجهیزات ورزشی مدارس شهرستان‌های استان تهران"، **چکیده مقاله‌های پنجمین همایش بین المللی تربیت بدنی**، چاپ اول، پژوهشکده تربیت بدنی وزارت علوم.
- بازرگان عباس(۱۳۸۱). **ارزشیابی آموزشی**، چاپ دوم، سمت.
- بناروشین(۱۳۸۲). "بررسی هدف دانش‌آموزان از فعالیت در کلاس‌های تربیت بدنی و ورزش"، **حرکت**، شماره ۱۷، دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تهران.
- بهزادپور، فرزانه و موسی‌پور، نعمت‌اله (۱۳۸۰). "ارزشیابی اجرای درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه ناحیه ۲ کرمان"، **فصلنامه پژوهشی**، شماره یک، وزارت آموزش و پرورش.
- پژمانیان نادر(۱۳۸۰). "بررسی وضعیت و مشکلات درسی تربیت‌بدنی آموزشگاه‌های دخترانه متوسطه و راهنمایی استان آذربایجان غربی"، **فصلنامه پژوهشی**، شماره یک، وزارت آموزش و پرورش.
- جوادی‌پور محمد و همکاران(۱۳۸۵). "طراحی و اعتبار بخشی الگوی مورد انتظار برنامه‌درسی تربیت‌بدنی دوره ابتدایی ایران"، **پژوهش در علوم ورزشی**، شماره ۱۲.
- جوادی‌پور محمد و همکاران(۱۳۸۶). "نظرگاه‌ها، رویکردها و الگوهای طراحی برنامه‌درسی تربیت-بدنی دوره ابتدایی"، **اندیشه‌های نوین تربیتی**، دوره ۳، شماره ۳ و ۴.
- رحالزاده رضا(۱۳۸۷). **روش‌های برتر تدریس با تأکید بر انواع طراحی آموزشی**، چاپ دوم، جهاد دانشگاهی واحد تربیت معلم.
- رحیمی ارسنجانی اسکندر(۱۳۸۰). **تربیت‌بدنی در مدارس**، چاپ اول، دانشگاه شیراز.
- رضانی‌نژاد رحیم(۱۳۸۲). **تربیت‌بدنی در مدارس**، چاپ اول، سمت.
- رضانی‌نژاد رحیم و همکاران(۱۳۸۸). "بررسی نیازهای آموزشی درس تربیت‌بدنی و ورزش مدارس متوسطه ایران"، **مدیریت ورزشی(حرکت)**، شماره ۲۳.
- سلطانی اصغر و همکاران(۱۳۸۹). "بررسی دیدگاه اعضای هیأت علمی در خصوص برنامه‌درسی آموزش علوم مبتنی بر ویژگی‌های ماهیت علم"، **پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، شماره ۵۶.

- سلطانی بیات، هادی پور مژگان (۱۳۸۰). "بررسی مشکلات و تنگناهای موجود در درس تربیت بدنی آموزشگاه‌های استان چهارمحال و بختیاری"، فصلنامه پژوهشی، شماره یک، وزارت آموزش و پرورش.
- شعبانی بهار غلامرضا و همکاران (۱۳۸۶). "نظرسنجی و نیازسنجی از دانش‌آموزان در خصوص درس تربیت‌بدنی در مدارس متوسطه شهرستان ملایر در سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳"، حرکت، شماره ۳۳.
- شیخ محمود و همکاران (۱۳۸۷). **سنجش و اندازه‌گیری در تربیت بدنی و علوم ورزشی**، بامداد کتاب، چاپ چهارم.
- عارفیان ببرز (۱۳۸۰). "نقش تألیف کتب‌درسی تربیت بدنی در کیفیت آموزشی این رشته از دیدگاه معلمان ورزش مدارس و مسئولین تربیت‌بدنی مناطق"، فصلنامه پژوهشی، شماره یک، وزارت آموزش و پرورش.
- عوض‌زاده سامانی سکینه (۱۳۸۳). "بررسی مسائل و مشکلات موجود در درس تربیت‌بدنی در سطح کشور و ارایه راهکارهای کاربردی"، **مجموعه مقالات چهارمین همایش علمی تربیت‌بدنی و تندرستی مدارس**، چاپ اول، وزارت آموزش و پرورش.
- قلعه‌نوعی علیرضا (۱۳۸۱). "مقایسه دیدگاه‌های مدیران، معلمان تربیت‌بدنی و دانش‌آموزان درباره جایگاه و وضعیت کمی و کیفی اجرای درس تربیت بدنی در مدارس راهنمایی و متوسطه (شهرستان جاجرمد)"، حرکت، شماره ۱۲.
- کلومی فرد امیرعلی (۱۳۸۰). توصیف وضعیت آموزشگاه‌های استان زنجان، فصلنامه پژوهشی شماره یک، چاپ اول، تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش.
- سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی (۱۳۸۳). **راهنمای برنامه‌درسی تربیت‌بدنی در دوره متوسطه**، وزارت آموزش و پرورش.
- گروه طرح و برنامه (۱۳۸۴). **آمار اجمالی سازمان آموزش و پرورش استان مرکزی**، معاونت پژوهش، برنامه‌ریزی و منابع انسانی سازمان آموزش و پرورش استان مرکزی.
- مجتهدی حسین، دلاور علی (۱۳۸۱). "بررسی و شناخت علل گرایش و عدم گرایش دانش‌آموزان دختر و پسر سراسر کشور به ورزش"، **چکیده مقالات پنجمین همایش ملی تربیت‌بدنی و علوم ورزشی**، چاپ اول، پژوهشکده تربیت بدنی وزارت علوم.
- ملکی حسن (۱۳۸۶). **مقدمات برنامه ریزی درسی**، سمت.
- مهدی‌پور عبدالرحمن و همکاران (۱۳۸۸). "شناسایی و توصیف موانع اجرای روش‌های فعال تدریس تربیت‌بدنی از دیدگاه دبیران مرد و زن مدارس راهنمایی نواحی چهارگانه اهواز"، پژوهش در علوم ورزشی، شماره ۲۳.

وضعیت برنامه درس تربیت بدنی در مدارس متوسطه استان مرکزی

– وست دبورآ، بوچر چارلز آ. (۱۳۷۶). **مبانی تربیت بدنی و ورزش**، احمد آزاد، چاپ دوم، کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران.

– هسته تحقیقات کارشناسی تربیت بدنی مازندران (۱۳۸۰). "بررسی نگرش دبیران و دانش آموزان دختر و پسر دوره متوسطه نسبت به مطلوب بودن تست های آمادگی جسمانی استان مازندران"، **فصلنامه پژوهشی شماره یک**، وزارت آموزش و پرورش.

- Alla J.B., olorunsola H.K(2008). Physical education curriculum and its implementation in Nigerian schools, four international council for health, physical education, recreation, sport and dance, Africa regional congress.
- Bonnie S. Monessen (2003). Teaching middle school physical education, second edition, Human kinetics.
- Bruce W. Deacon (2001). Physical education review report, <http://www.bced.gov.bc.ca>
- Conkell carol, imwold Charles (1992). Planning practices and attitudes of physical education teachers, physical education, V49, N 2.
- Donna chun et al (2005). A Comparison of Health education and physical activity practices in four regions of the Hawaiian Island of Oahu, Californian, Journal of health promotion, V3, N 1.
- Glatthorn. A. A. (2005). Curriculum leadership, Glenview III: Scott, Foreman.
- ICHPER (2001). A global mission for school physical education, www.ichpersd.org.
- James P.Key (1997). Sampling, www.okstate.edu.
- Karen walker (2005). reserch brief in physical education, www.Doe.virginia.gov
- Keating Xiao fen, Silverman Stephen (2004). Teacher's use of fitness tests in school Based physical education programs, measurement in physical education and exercise science, vol 8, issue 3.
- Lacon, Simon A. et al (1998). Behaviors of inner- city teachers following the introduction, physical education, vol 55, issue 2.
- Sharon Dewar (2000). Implementing health and physical education in the New Zealand curriculum: A report of the experiences of a National samples of schools, www.nzcurriculum.Gov.nz
- South Carolina physical education curriculum standards writing team (2000). physical education curriculum standards, www.scahperd.org